

SİYASETTE EKSİK TEMSİL KRİZİNİ ÇÖZMEYE YÖNELİK BİR ADIM: “POZİTİF AYRIMCILIK” DEĞİL “GEÇİCİ ÖZEL ÖNLEM” OLARAK KOTA

S. Nazik IŞIK

Geçtiğimiz seçim döneminde ve sonrasında, kadınlara siyasi alanda “pozitif ayrımcılık” yapılması ve kota meselesi çok tartışıldı. Nazik Işık “Siyasette Eksik Temsil Krizini Çözmeye Yönelik Bir Adım: ‘Pozitif Ayrımcılık’ Değil ‘Geçici Özel Önlem’ Olarak Kota” başlıklı makalesinde, kota konusunu politik olarak kavramsallaştırırken, farklı söylemler içinde olumsuz bir anlam yükleneyen “Pozitif Ayrımcılık” yerine “Geçici Özel Önlem” şeklindeki kavramsallaştırmayı öneriyor: Cinsiyetçiliğin erkekler lehine işleyen mekanizmalarına kadınlar lehine bilinçli politik müdahale gereklidir ve bu müdahale de çeşitli alanlarda alınacak önlemlerle şekillenebilir. Kadınların siyasi alanda temsilini artırmak üzere alınan “geçici özel önlemler”in de bu çerçeveden değerlendirilmesi gerekir.

Değişim, bilinçli müdahale gerektirir!

Cinsiyete dayalı eşitsizliklerin, haksızlıkların “gelişme/ilerleme sayesinde bir gün elbet ortadan kalkacağı”na dair inanç ve düşünceler uzun zamandır var. Bu tür inanç ve düşünceler sadece liberal ekonomik ve siyasi düşünceyle alakalı da değil. 1980 ve 1990’larda uzun bir zaman hayata, karar mekanizmalarına müdahale etmek gerektiğini savunan sol politik görüş ve düşüncelerin bu türden bir kendiliğindenciliği savunduğunu görmüş, tartışmalar içinde olmuştuk. Çünkü bu politik düşüncelerde de cinsiyete dayalı eşitsizlikler bir tür bağlı değişken gibi algılanıyor, bu alanda bilinçli mücadele “hareketi bölmek” olarak nitelendiriliyordu. Bu kabalıkta ya da değil, ama bu türden yaklaşımlar hâlâ çeşitli siyasi hareketlerin içindeki feminist kadınların enerjisini yutmaya devam ediyor. Evet, feministler, bu tür inanç ve düşüncelerle uzun zamandır ve hâlâ mücadele ediyorlar. Çünkü ***cinsiyete dayalı eşitsizliklerin azaltılması ve ortadan kaldırılması bilinçli müdahale gerektiriyor.*** Kalkınma/gelişme üzerinden bir örnekle açıklayalım.

Kalkınma/gelişme/ilerleme gerek süreç ve gerekse sonuç olarak herkesi etkiler. Kalkınma/gelişme ile ülke kalkınır; genel olarak tüm toplum eskiye oranla daha üst bir standartta yaşama imkânı elde eder. Buna karşın, kalkınma/gelişme, işler kendi haline bırakıldığında kendiliğinden ortaya çıkan bir süreç ve sonuç olmadığı gibi, elde edilen daha yüksek standartta yaşama da herkese eşit ve adil şekilde kendiliğinden dağılmaz. Çünkü

üzerinde ülke ölçeğinde genel bir mutabakata varılmış kalkınma/gelişme karar ve süreçlerinde bile, çeşitli dinamikler devrededir, çeşitli güçler arasında gidip gelen güç ilişkileri, pazarlıklar ve kaynak aktarımları/paylaşımları yaşanır. O halde, birincisi, sürece taraf olmayı bırakanın bıraktığı ile kaldığı, oyunun bir parçası olmaktan kendi takdiriyle çıkıvermiş olacağı gerçeğidir. Yani, işin içinde olmak, bilinçli müdahale edenler arasında yer almak bir zorunluluktur. Bu, çeşitli kesimler açısından olduğu gibi kadınlar açısından da böyledir. Aslında olmaz ama diyelim ki bir tesadüf oldu, doğrudan oyuncusu olmadıkları bir oyun olmasına rağmen kalkınmadan/gelişmeden kadınlar da pay aldılar. O zaman da, bunun devamının gelmesi için, hatta bu gelişmenin geri alınmaması ya da gelişmeyi gerçekleştirdiği yerde olsun tutabilmek için de o gelişmeyi sahiplenen ve savunan bir gücün ortada olması gerekir. Yani, ikinci olarak, kazancınızı korumak için de iddianızı sürdürmeniz bir zorunluluktur. Ve üçüncü olarak, bir olumlu gelişmeden pay almış olmak ve hatta onu koruyabiliyor olmak, onun yokluğundan kaynaklanmış zararları kendiliğinden ortadan kaldırmaz. Yani, gelişmenin “haksızlığı tazmin” boyutunun olması için de ayrıca çaba harcamak gerekir.

Özetle, kalkınmanın/gelişmenin cinsiyetçiliği azaltıcı ya da sona erdirici olabilmesi için, kalkınmanın/gelişmenin cinsiyetçiliği azaltmayı ve ortadan kaldırmayı hedeflemesi, bu hedefi iradi olarak ortaya koyması, istemesi ve buna göre inşa edilmiş olması gerekir. Çünkü cinsiyete dayalı eşitsizlik, üzerine pek çok çıkarın inşa edildiği, başka sistemlerle kaynaşmış bir ana-sistemdir. Sistemler de kendiliklerinden değişmezler. Değişmeleri için genellikle bilinçli müdahale gerekir. Ataerkillikle kapitalizm kaynaşmasında olduğu gibi, kaynaşmış sistemlerde de durum bundan farklı değildir. Ne kapitalizmin gelişmesi kendiliğinden cinsiyetçiliği azaltır ya da ortadan kaldırır, ne de kapitalizmin çökmesi. O halde, cinsiyetçi eşitsizlikleri ortadan kaldırmak, azaltmak, bu eşitsizliklerden doğan zararları tazmin etmek için hayata ve onun akışına müdahale etmek zorundayız. Başkaları için de bu yönde bir müdahale, inançlarına ya da ihtiyaçlarına göre çeşitli düzeylerde mecburiyet, katlanılması gereken ya da arzu edilen bir durum olabilir. Bu da bilinçli müdahalenin gerekli olup olmadığına dair bir değişiklik yaratmaz; eşitlikçi bir değişimde kimlerle aynı tarafta, birlikte olacağımız hakkında imkânlarımızın neler olduğuna dair ek bilgi ve imkânlar sunar.

Kelimeler önemlidir, seçmek lazım!

“Pozitif/olumlu ayrımcılık” mı, “geçici özel önlem” mi?

Değişime, özel olarak da siyasette eşitliği gerçekleştirmeye yönelik müdahale araçlarını konuşmaya geçmeden önce, söz konusu müdahale araçlarının genel olarak nasıl

adlandırılması gerektiğine dair bir tartışma oluşturmak istiyorum. Önce, anlatmayı pek sevdiğim bir deneyimimi paylaşmak istiyorum.

10 yıldan fazla oluyor, bir sosyal demokrat partinin kadın kolları, partisi açısından bir ilk olmak üzere, parti genel merkezinde ve parti üst düzey yöneticilerinin de katılacağı bir şekilde, 25 Kasım Kadına Karşı Şiddetle Mücadele Günü nedeniyle bir program düzenlemişti. Ben de iki konuşmacıdan biriydim. Bu programda kadına karşı şiddetin ne olduğu, neleri kapsadığı, nedenlerinin neler olduğu üzerinde duracak, şiddetle mücadele politikaları açısından bir sosyal demokrat partiden beklenebilecekler hakkında fikirlerimi dile getirecektim. Salon tamamen doluydu; ön sıralarda, kadın kolları genel başkanı dışında hepsi erkek olan genel merkez yöneticileri oturuyorlardı. Konuşmama, bizzat yaşamış olduğum bir öyküyle başladım. Öykü şuydu: “Ankara’dan Çanakkale’ye gidiyorum. Otobüsle. Gece yolculuğu yapmak zorundaydım. Ve sabah katılacağım toplantıda ilk konuşmacılardan biriyim. Konu yine kadına karşı şiddet olacak. Yol uzun, konu ağır durumundayım. Uykusuz kalmak kötü olur diye, uyumaya çalışıyorum. Allah kahretsin, yol bir felaket! Tam uykuya geçeceğim; korkunç bir sallantı... Sonra bir daha, sonra bir daha... Gel de uyu. İçimden, Karayolları’nın tembelliğine, sorumsuzluğuna giderek ağırlaşan dozda söyleniyorum. Bir ara, bir yerlerde durduk ve arkalarda bir yer boşaldı. Ben de hiç değilse iki koltuğa yayılma ve ayaklarımı uzatma imkânı bulduğuma sevinerek oraya geçmek istedim, geçtim. Bir uyumuşum, gözümü açtığımda sabahtı. Şaşırmışım yolun bu kadar aniden düzelmiş olmasına. Eski yerime gittim, oturdum ve anladım. **Bozuk olan yol değil, oturduğum koltukmuş...**” Bu öyküyü şuraya bağlayarak devam ettim konuşmama: “Evet değerli arkadaşlar, düzeltmek istediğimiz bir durumla karşı karşıya olduğumuzda, bozuk olanın ne olduğunu, neden bozuk olduğunu doğru tespit çok önemlidir. Çünkü çözüm bu tespite göre değişecektir. Kadınların hayattaki durumu da benim bozuk otobüs koltuğum gibidir. Kadınlar, hayatta oturtuldukları yerde bir bozukluk olduğu için, onlara ayrılan yerde bir sorun olduğu için sorunlar yaşıyorlar. Koltuğu tamir etmediğimiz, yenilemediğimiz, bozukluğunu gidermediğimiz sürece, o koltukta oturan her kadın sorun yaşayacaktır.” Sonra, kadına yönelik şiddetin kadınları bozuk koltukta oturmaya zorlayan, yer değiştirmeyi düşünemez hale getiren özellikler taşıdığından söz ettim ve konuşmam bittiğinde, salondakiler çok memnundu, ilgiyle ellerime sarıldılar, yanaklarımdan öptüler. Herkes sıraya girmişti; herkesin bana dokunmak, bana söylemek istedikleri vardı. Önce anlayamadım, ama sonra dikkat kesildim. Çünkü herkes bir şekilde “koltuk”tan söz ediyordu. Benim metaforik “koltuk”, iki şekilde geri dönüyordu bana: Birincisi, “Her şey için sağ olun. Ah bir de o koltuk örneğini anlattınız ya, ders olsun işte onlara, yapıştılar o koltuklarına.” İkincisi, “Sağ olun ama yani bir de koltuklardan söz etmeseydiniz, çok mükemmel olacaktı. Bizim muhalif arkadaşlar, kendilerini desteklediğinizi düşünmüşlerdir.” Eminim o gün o salonda, benim

“otobüs koltuğu”mu benim vermek istediğim anlamla anlayanlar da olmuştur. Ama benle konuşanlar arasında bu gruptan bir örnek bile çıkmamıştı. Olabilir, onlar benle konuşmadan salondan ayrılmış olabilirler. Ama salondakilerin çok büyük bir kısmı elimi sıkmadan, benle iki çift laf konuşmadan ayrılmadığına göre, bunlar çok azdılar. Bu da bana şöyle bir ders oldu: “Bir siyasi partide konuşurken, içinde ‘koltuk’ geçen bir metafor kurmayacak, hatta örnek bile vermeyeceksin. Hatta bu sözcüğü mümkün olduğunca kullanmayacaksın. Yoksa boşa kürek çekmiş olursun. Çünkü bir siyasi partide koltuk, parti içi makam koltuklarından başka bir anlama nadiren gelir.”

Bu uzun öyküyü burada şu nedenle aktardım: Hepimiz, örneklerimizi, metaforlarımızı, kavramlarımızı, sözcüklerimizi anlayışımıza (yani ideolojik yaklaşımımıza), konuştuğumuz konuya ve yere göre seçeriz. Bu her zaman farkında olarak yaptığımız bir şey değildir. Biz fark etmesek de, hepsinin kullanımı özel bir bilinç ve tercihi yansıtır. Çoğu kez, onlara yüklenen anlamlar da bir bilinç, bir tercih içerirler, yansıtırlar. Örneğin, “pozitif ayrımcılık” ya da “olumlu ayrımcılık”, ayrımcılığın içerdiği negatif, dışlayıcı yanı dışarıda bırakmaya çalışmayı, ayrımcılığı tersine çevirerek bu negatifliği ortadan kaldırmayı amaç edinmişliği açıkça gösteren bir kavram olarak ortaya çıkarılmış, kullanıma sunulmuştur. Ancak, cinsiyete dayalı ayrımcılık nedeniyle haklarını kullanamayan, haklarını yaşayamayan kadınlara haklarını iade etmeyi pozitif de olsa bir ayrımcılık, bir imtiyaz olarak nitelemek doğru olur mu? Şekli ayrımcılığa benziyor, uygulaması eşitlik öngörmüyor diye, eşitsizliği ortadan kaldırmayı amaçlayan önlem ve uygulamaları “ayrımcılık” ya da “imtiyaz” olarak nitelemek sağlıklı bir kavramlaştırma olur mu? Peki, politik olarak doğru kavramlaştırma nedir, ne olabilir? Şimdi biraz da bu sorulara bakalım.

“Ayrımcılıkla” değil, “geçici ve özel önlemlerle müdahale”

Cinsiyete dayalı ayrımcılıktan kaynaklanan haksızlıkları, eşitsizlikleri belirli bir planla, düzenli adımlarla gidermek, yukarıda da söz ettiğim gibi bir gereklilik. Yani, önlem geliştirmek, karar altına almak ve uygulamak lazım. Bu önlemlerin bazıları, tabii olarak, örneğin yaşlı, sakat ve hamilelere ayrılmış otobüs koltukları gibi (ay yine koltuk çıktı karşımıza, Allah’tan bu satırlar bir parti metni değil, okuyucular da inşallah yani...) özel olarak birilerine ayrılmış bir imkân niteliğinde oluyor, olacak da. Yani, şekli açıdan bakıldığında, görüntü, kadınlar lehine bir ayrımcılık yapıldığını söylemeye elverişli olabiliyor. Yine de, görünürde kadın lehine eşitsizlik içeren önlemleri de “ayrımcılık” olarak nitelendirmemek gerek. Neden? Birincisi, bu kavramlaştırma, ifadelendirme ayrımcılığa ayrımcılıkla yanıt vermeyi olağanlaştırıyor; beyinlerimizin bir yerlerine (orda zaten ve aslında mevcut bulunan bir haklı-haksız ayrımını kullanarak) “haklı ayrımcılık-haksız ayrımcılık” gibi bir garipliği, başka alanlarda olduğu gibi bu alanda da üstü örtük şekilde bile olsa,

yerleştiriyor; en azından mevcudu saklı tutmamıza, orada bırakmamıza imkân veriyor. İkincisi, bu tür önlemlerin “geçici” ve “özel” olduklarını görünmezleştiriyor. Bu da, bu tür önlemlerin savunulmasını güçleştiriyor. Örneğin, insanların duygusal düzeydeki eşitlik-adalet arzularına seslenen demogojik söylemleri bertaraf etmek güçleşiyor. Hayatı da, görünmeyen ellerin bilinmeyen ve öngörülemeyen eylemlerinin bir toplamı olarak görmekte ısrarlı yaklaşımları pazarlayanlara açılan alan genişliyor.

Özetle, kişisel tercihim, “pozitif ayrımcılık” yerine, Kadına Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi’nin (Sözleşme’nin İngilizce olan orijinal adından hareketle yapılmış kısaltması ile söylersek, CEDAW’ın, okunuşu ile sedav’ın) dilini, kavramlarını kullanarak, **“geçici özel önlem”** demekten yana.

“Geçici özel önlem”

CEDAW’ın 4. maddesinin birinci fıkrası “geçici özel önlemler”i tarif etmektedir. Bu tarifi burada aynen yinelemekte yarar var:

Kadın ve erkek eşitliğini sağlamak için taraf devletlerce alınacak geçici özel önlemler bu Sözleşme’de belirtilen cinsten bir ayırım olarak düşünülmeyecek ve hiçbir şekilde eşitsizlik veya farklı standartların korunması sonucunu doğurmayacaktır. Fırsat ve uygulama eşitliği hedeflerine ulaşıldığı zaman, bu önlemlere son verilecektir.

Bu tarif bize gösteriyor ki, bu önlemlerin imtiyaz sayılarak eşitliğe aykırılık iddiasıyla ortadan kaldırılması söz konusu değildir. Önlemler, her zaman ve baştan açık ve net şekilde bilinen belirli bir süreyi kapsamasa, işaret etmese bile geçici niteliktedir. Bir alana, bir konuya özgüdür. Her şeyden önce, kadın-erkek eşitsizliğini gidermeye, eşitliği sağlamaya yönelik bir özgülük mevcut olacaktır.

Nereden bakarsan bak; “Kadınlar eksik temsil ediliyor!”

Siyaset, değişimde önemli bir araç. Cinsiyete dayalı ayrımcılığı ortadan kaldırmaya dair geçici özel önlemler de dahil olmak üzere, değişime dair kararların oluşturulduğu, alındığı, uygulamaların izlendiği ve değerlendirildiği önemli bir alan. Ama aynı zamanda, cinsiyetçiliğin kadını karar mekanizmalarından dışladığını gösteren önemli bir alan. En iyi temsil düzeyine sahip olduğumuz yerlerde bile, kadınlar **eksik temsil edilenler** arasında en büyük kitleyi oluşturuyorlar.

Burada kullandığım “eksik” sıfatı, “olması gerekene göre daha az olmak” karşılığı. “Olması gereken”in ne olduğunu “adil olan”la gayet yakından ilişkili çeşitli tariflerle tarif etmek mümkün. Örneğin;

- Temsile dayanan herhangi bir kurumda “kadınlar ve erkeklerin insan cinsinin iki ana cinsiyeti oldukları için **eşit sayıda temsiliye sahip olmaları**”ndan söz edebiliriz. (Bu, iki cinsiyet dışındaki cinsiyetlerin de varlıklarını ve insan haklarından yararlanma haklarını kabul ettirme mücadelesi verdikleri bir dünyada önemli bazı sakıncalar taşısa bile, burada ele aldığımız konu açısından bir tür “olması gereken tanım”, en azından “olması gerekenin ne olduğuna dair bir iddia” olur.) Bu iddiaya göre düşünersek, bugün mecliste hâlâ 225 kadın vekilin koltuğunda erkek bir vekil oturmaktadır.
- “**Cinsiyetlerin nüfus paylarına göre temsili**”, “olması gereken”e dair bir başka iddiaya dayanır. Bu yaklaşımda, kadınlarla erkeklerin nüfus içinde tam da % 50-% 50 olmadıkları dikkate alınmaktadır. Evet, Amartya Sen’in çok değerli katkısıyla şunu biliyoruz: Cinsiyetçi eşitsizlik sonucu kadınların mesela sağlık hizmetlerinden yeterince yararlanamaması, genelde sağlık hizmetlerinin, özelde de kadın ve üreme sağlığı hizmetlerinin kadınlar dikkate alınarak düzenlenmemiş, oluşturulmamış olması gibi nedenlerle milyonlarca kadın biyolojik olarak yaşayabilecekken sosyoekonomik nedenlerle erkenden ölüp gidiyor. Yani, cinsiyete dayalı eşitsizlik sonucu milyonlarca kadın, namusa dayalı cinayete konu olmadan da yaşama hakkından yoksun kalıyor. Yine de, anne ölümlerinin gelişmişlik düzeyine göre hâlâ ciddi şekilde yüksek olduğu Türkiye gibi ülkelerde bile kadınların nüfus içindeki payı % 50’nin üstünde seyrediyor. O halde Türkiye gibi ülkelerde “cinsiyetlerin nüfus paylarına göre temsili”, karar mekanizmalarında eşit temsilden daha yüksek bir oranda kadın temsili demek oluyor. Bu durumda da, eksik temsil sorunu eşit temsildekinden daha büyük bir farka/açığa işaret ediyor.
- “**Siyasete ilgi gösterme oranı**”na dayanan bir tanım da mümkün ve var. Bu iddia, Türkiye gibi, kadınların siyasete ilgisiz olduklarından hep söz edilen, hatta kadınların az temsil edilmelerinin nedeninin bu ilgisizlik olduğuna çok vurgu yapılarak “az kadın olması kadınların kendi suçu” demeye getirilen yerlerde politik olarak gerçekten önemlidir. Mesela, insanların gerçekten siyasetle ilgilendikleri oranda parlamentoda temsil edilmeleri halinde bugün mecliste her iki erkek milletvekiline karşı en az bir kadın vekil olması gerekirdi. Çünkü 2004 yılında yayımlanan önemli bir araştırmada, Türkiye’de siyasetle ilgilenen erkek oranının % 34,4, kadın oranının ise % 18,6 olduğu belirlendi. (Ersin Kalaycıoğlu ve Binnaz Toprak, *İş Yaşamı, Üst Yönetim...*, s.78) O halde, nüfus paylarının birbirine yakın olduğu Türkiye’de, siyasetle ilgilenen her iki erkeğe karşın siyasetle ilgilenen bir kadın bulunduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. O halde, kadınların siyasete ilgisini dikkate alan bir temsil söz konusu olsa,

TBMM'deki vekillerin üçte birinin kadın olması gerekirdi. Yani, 193 kadın vekilimiz olacaktı. Oysa bugün Meclis'te, hem de 22 Temmuz 2007 Genel Seçimleri'nde sonuç veren çok önemli gelişme olarak, % 9,1'e denk gelen 50 kadın vekil mevcuttur. 22 Temmuz Seçimleri'ne kadar da sadece % 4,36'ya denk gelen 23 kadın vekil mevcuttu. Öyleyse, siyasete ilgiye göre temsil söz konusu olsa, kadınlar hâlâ 143 vekil alacaklı durumdadır. Halen en az 143 erkek vekil, kadınlara ait olması gereken yerlerde statü ve kazanç edinmektedir.

- “Siyasete ilgi gösterme oranı”na benzer bir başka “olması gereken” tarifi, “**siyasi partiye üyelik oranı**”, yani “**aktif siyasette yer alma oranı**”dır. Bu tarif, aslında, bir anlamda, cinsiyetçiliğin kadının siyasete katılımını engelleyişini dikkate almamaktadır. Kaldı ki, Türkiye gibi siyasete katılmanın engellenmişliklerle dolu olduğu, siyasetin tarz ve geleneklerinin dışlayıcı ve antidemokratik uygulamalarla oluştuğu, siyasete ve seçime dair yasaların adeta gerçek demokrasi korkusuyla yapılmış bulunduğu ve demokratik siyaset yapma geleneklerinin oluşumunu desteklemediği yerlerde, kadınlar açısından siyasete ilgisizlik adeta işgücü piyasasındaki umudu kırık işsizlik gibidir. Bu tarifi özel olarak anlam taşıdığı bir alan parti içi organlarda temsil alanıdır. Özellikle de sağ/muhafazakâr partilerde siyaset yapan kadınlar, seçimlerde aday listelerinde yer alma arzularını bir hak olarak kabul ettirmeye yönelik kendi parti içi mücadelelerinde bu tarifi çokça kullandılar, hâlâ da kullanıyorlar. Bu kullanımın parti içi karar organları açısından bir hak iddiası taşıdığı ise, bu iddiayı en çok dillendiren bu kesimde de pek rastlanılan bir iddia değildir. Mevcut aktif ilgiyi veri alarak, bunun karşılığının hak olarak teslimini öngören bu yaklaşımı da esas alarak değerlendirdiğimizde, Türkiye'nin kadınların siyasete aktif ilgileri düzeyinde temsil edildikleri bir ülke olmadığı anlaşılmaktadır. Hiçbir partide bu tür bir temsil kriteri, hatta parti içi karar alma organlarında yer alma kriteri mevcut değildir.

Sonuç olarak, cinsiyet bazında eksik temsile nereden, hangi kriterden, hangi tariften, hangi iddiadan bakarsak bakalım, Türkiye'deki sonuç esas itibariyle aynıdır: **Kadın, Türkiye'de eksik temsil edilen cinsiyettir.**

Büyük Millet Meclisi'nde, meclis'n başkanlık divanında ve komisyonlarında kadınlar eksik ya da yetersiz temsil edilmektedirler. 22 Temmuz 2007 Genel Seçimleri sonucu oluşan yeni mecliste:

- 550 milletvekilinden sadece 50'si, yani % 9,1'i kadındır. Bu bir önceki Meclis'in % 4,36'lık kadın temsil oranı ile kıyaslandığında yaklaşık bir katlık bir artışa denk

gelmektedir. Çok önemli bir artış sağlanmış ise de, milletvekilliğinde yetersiz/eksik temsil sorunu çözülmemiştir.

- İki partinin birer kadın vekili görevlendirmesi sonucu, Meclis Başkanlık Divanı'nda da bir ilk yaşandı: Meclisin ilk kez kadın başkanvekilleri oldu. CHP'den Güldal Mumcu ve MHP'den Meral Akşener tarafından gerçekleştirilecek bu görev sırasında ne gibi gelişmelerin yaşanacağını bilmiyoruz, bununla ilgilenen de pek az. Bir kadının Meclis Başkanvekili olması o kadar beklenmemiş, öngörülmemiş ve hedeflenmemiş bir durum ki, Meclis İç Tüzüğü'nde Genel Oturum'lara başkanlık edecek kişilerin kıyafetleri bir erkek kıyafeti ile tarif edilmiş bulunuyor. Medyanın konuya gösterdiği ilgi de söz konusu kadınların frak yerine ne giyecekleri sorusu ile sınırlı bir ilgi.
- 22 Temmuz'dan sonra Başkanlık Divanı'ndaki olumlu gelişme Meclis Daimi Komisyonları'nda yaşanmadı. 16 Daimi Komisyon'dan sadece birinin, Dilekçe Komisyonu'nun başkanı bir kadın vekil oldu. Ak Parti milletvekili Alev Dedeoğlu'na verilen bu görevle, bir önceki dönemde "sıfır" olan Daimi Komisyon Başkanı kadın vekil sayısı "bir"e yükselmiş oldu. Bunun da temsilde eşitlik açısından önemli ama eksik temsil sorununun çözümü açısından anlamsız denecek kadar küçük bir değişiklik olduğunu söylemeye bilmem gerek var mı?

Yerel yönetimlerdeki durum bundan da vahimdir:

- 3.234 belediye başkanından sadece 18'i (% 0,6'sı) kadındır.
- 3.184 il genel meclisi üyeliğinden sadece 54'ü (% 1,7'si) kadınlardadır.
- 34.477 belediye meclis üyesinden de 864'ü (% 2,5'i) kadındır.

Oysa yerel siyaset yaşam kalitemizle daha doğrudan ilgili siyaset alanıdır. Kadınların kendi ihtiyaçlarını dikkate alan bir siyaset oluşturmak ve yapmak için yerel siyasetle ilgilenmeleri bir anlamda zorunluluktur. Tabii, bu, siyasetin bu bilinçle yapılması halinde söz konusudur. Bu bilinçteki eksiklik ve yetersizliğin bir yansıması olarak, kadınların yerel siyasete kendi talepleriyle ve kendi taleplerinin temsili üzerinden katılmaları henüz yarıncı gelişmemiş bir alandır. Bu nedenle, daha gerçekçi bir gerekçe olarak, kadınların yerel siyasete ilgilerinin daha yüksek olması yönündeki beklentinin kadınların cinsiyetçilikten kaynaklanan hareketlilik (mobilité) eksikliği ile ilişkilendirilmesi mümkündür ama sonuç değişmemektedir: Kadınlar yerel siyasetle yeterince ilgili de değildirler, orada yeterince temsil de edilmemektedirler.

Sonuç:

Eksik temsil krizini çözmek için “kota” geçici özel önlemi şarttır!

Kadınların neden eksik temsil edildikleri çok önemli olmakla birlikte bu yazının konusu değildir. Burada sadece, eksik temsil krizinin kendiliğinden giderilemeyeceğine, bunu özel olarak amaç edinmek gerektiğine ve özel önlemlerle çözmek gerektiğine vurgu yapmak istiyorum.

Bu çözümlerin başında gelen, “kota” yöntemidir. Çeşitli kota uygulamaları arasında gerçekten göstermelik olmayanları seçmek ve uygulamak, örneğin boş koltuk ve fermuar uygulamaları gibi uygulamalarla kotanın eksik bıraktığı uygulamaları tamamlamak gereklidir.

Evet, kadınların siyasette var olması için geçici özel önlemlerle desteklenmiş bir siyaset alanı olmalıdır. Kota bu önlemlerden biri, önemli biridir. Siyaset, cinsiyete dayalı ayrımcılığın olduğu çeşitli alanlarda olduğu gibi, cinsiyetçi sistemin çeşitli boyutlarını ele alan ve bir bütün olarak temizlenmesini öngören bir yaklaşımla eşit ve adil bir alan haline gelebilir, eşitlik ve adalet için çalışır kılınabilir. Türkiye’de ihtiyaç duyduğumuz yeni bir siyasetin önemli şartlarından biri de budur. 22 Temmuz seçimlerinden sonra bir kere daha gördüklerimiz arasında, bunu ilk sırada kaydetmekte yarar var.

İkinci olarak, kota, kendiliğinden, kadın hareketinin ve kadınların taleplerinin siyasete taşınmasını sağlayan bir imkân da değildir. Çünkü kotanın varlığı, cinsiyetçiliği ortadan kaldırmayı ya da azaltmayı amaçlayan kadınların seçilmesini garanti etmez. Seçilenlerle kadınların taleplerinin ve kadın hareketinin temsili arasında da özel olarak ve bilinçle bir bağ kurulması, oluşturulması gerekir. Bu da geçici özel önlemlerin ne çok değişkeni dikkate alarak oluşturulması ve çeşitli olması gerektiğine işaret eder. Burada duralım ve bundan sonrasını yeni bir yazının konusu olarak ayrıca ele alalım.

KAYNAKLAR:

Ersin Kalaycıoğlu ve Binnaz Toprak. *İş Yaşamı, Üst Yönetim ve Siyasette Kadın*. TESEV Yayınları, Mayıs 2004.